

Paulina Rosalska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Barbara Bartnicka

1. Biogram

Urodziła się 26 sierpnia 1927 roku w Brańsku, zmarła 4 listopada 2011 roku w Warszawie. W roku 1948 ukończyła Liceum Ogólnokształcące dla Pracujących w Białymstoku i rozpoczęła studia z filologii polskiej na UW. Pracę magisterską poświęconą językowi Henryka Rzewuskiego napisaną pod kierunkiem Witolda Doroszewskiego obroniła w 1953 roku, uzyskując tytuł magistra filozofii. W tym samym roku rozpoczęła pracę w Katedrze Języka Polskiego Państwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej na stanowisku asystenta, gdzie pracowała do roku 1956, kiedy to zatrudniono ją w Zakładzie Metodyki Języka Polskiego UW. W roku 1961 uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy „Polskie ludowe nazwy grzybów” (napisanej również pod kierunkiem W. Doroszewskiego). Stopień doktora habilitowanego otrzymała w 1970 roku na podstawie rozprawy pt. „Adiektywizacja imiesłów w języku polskim”, a dwa lata później została zatrudniona na stanowisku docenta w Instytucie Języka Polskiego UW. W roku 1983 otrzymała nominację na stanowisko profesora nadzwyczajnego, a w roku 1992 awansowała na stanowisko profesora zwyczajnego. Przez kilka lat pełniła funkcje kierownicze w Studium Języka i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców UW „Polonicum”: w latach 1971–1976 była zastępcą kierownika, a w latach 1981–1984 – dyrektorem. W latach 1976–1978 pełniła funkcję prodziekana Wydziału Polonistyki UW. Od roku 1991 była przewodniczącą Rady Naukowej Instytutu Języka Polskiego UW. Ważne miejsce w pracy B.B. zajmowała działalność dydaktyczna, co w znacznym stopniu odzwierciedla jej dorobek naukowy. Poza prowadzeniem zajęć objętych programem studiów polonistycznych była lektorką języka polskiego jako obcego w ośrodkach zagranicznych (1964 rok – Uniwersytet w Greiswaldzie, lata 1966–1969 – Uniwersytet Palackého w Ołomuńcu, przełom lat 1979/1980 – Uniwersytet Tokijski). Ponadto była członkiem powołanej przez ministerstwa polskie i NRD-owskie Komisji do spraw polonistyki w NRD, mającej na celu ożywienie kontaktów naukowych i naukowo-dydaktycznych między tymi krajami. Znaczącym elementem w pracy dydaktycznej był również jej merytoryczny wkład w organizację ponad dwudziestu obozów gwaroznawczych na Podlasiu. Za swoją działalność naukowo-dydaktyczną

otrzymywała nagrody ministerialne, została także odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Dorobek naukowy B.B. składa się z około 120 pozycji obejmujących publikacje poświęcone dydaktyce języka polskiego (w tym podręczniki i materiały do nauki języka polskiego jako obcego), dialektologii, składni współczesnego języka polskiego i językowi pisarzy.

2. Składnia

Najważniejszymi pracami poświęconymi gramatyce w dorobku B.B. są dwie monografie, które były podstawą nadania jej stopnia doktora habilitowanego oraz nominacji na stanowisko profesora nadzwyczajnego. Pierwsza z nich, „Adiektywizacja imiesłów w języku polskim” (B.B. 1970), ukazuje skomplikowany proces przechodzenia grupy wyrazów z kategorii werbalnej do kategorii imiennej. Autorka w swojej pracy podeszła do podjętego problemu wielowymiarowo. Przy wykorzystaniu autentycznego materiału egzemplifikacyjnego prześledziła zmiany semantyczne w obrębie wartości kategoryalnych czasowników dla konkretnych użyć wyrazów imiesłowowych, proces ich leksykalizacji oraz przekształceń funkcjonalnych, a ponadto odpowiedziała na pytanie o przyczyny tych zmian oraz zaproponowała kilka testów syntaktycznych umożliwiających odróżnienie imiesłów od przymiotników, które powstały w wyniku dewerbalizacji. Problem imiesłów był podejmowany przez B.B. także w artykułach (B.B. 1967, 1969).

Druga z tych monografii pt. „Funkcje semantyczno-składniowe bezokolicznika we współczesnej polszczyźnie” (B.B. 1982a) stanowi pełną i skrupulatnie udokumentowaną autentycznymi przykładami użyć charakterystykę składniową konstrukcji z bezokolicznikiem. Autorka porządkuje i poddaje szczegółowemu oglądowi zarówno takie użycia infinitivu, w których pełni on funkcję samodzielnego predykatu, jak i takie, w których wchodzi w związki syntaktyczne z innymi formami werbalnymi. Opisowi formalnemu podporządkowana została bogata charakterystyka semantyczna – wyróżnionych zostało kilkadziesiąt funkcji znaczeniowych, jakie mogą pełnić tego typu konstrukcje składniowe. Problem bezokolicznika był podejmowany przez B.B. także w artykułach (B.B. 1972, 1977, 1982b).

→ PRZYMOTNIK, CZĘŚCI MOWY I ICH KLASYFIKACJE, KATEGORIE GRAMATYCZNE
CZASOWNIKA

→ WITOLD DOROSZEWSKI

Najważniejsze publikacje

B.B. 1959. „Fonetyka”. W *Gramatyka opisowa języka polskiego z ćwiczeniami. T. 1: Fonetyka, części mowy, słowotwórstwo*, red. W. Doroszewski, i B. Wiczorkiewicz. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.

B.B., i M. Jaworski. 1959. „Fleksja”. W *Gramatyka opisowa języka polskiego z ćwiczeniami. T. 2: Fleksja, składnia*, red. W. Doroszewski, i B. Wiczorkiewicz. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.

- B.B. 1964. *Polskie ludowe nazwy grzybów*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- B.B. 1967. „Adiektywizacja imiesłowów przymiotnikowych w języku polskim”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 25: 233–242.
- B.B. 1969. „Imiesłowy przymiotnikowe w gwarach polskich”. *Prace Filologiczne* 19: 127–133.
- B.B. 1970. *Adiektywizacja imiesłowów w języku polskim*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- B.B. 1972. „Konstrukcje typu «ciężko nieść» i «zał porzucić» w języku polskim”. *Prace Filologiczne* 23: 103–120.
- B.B. 1977. „Funkcje predykatywne bezokolicznika samodzielnego w rozwoju języka polskiego”. W *Problemy polskiej składni historycznej. Konferencja naukowa – Mogilany 23–24 marca 1976 r.* Kraków: IJP PAN.
- B.B., i R. Sinielnikoff. 1979. *Słownik podstawowy języka polskiego dla cudzoziemców*. Warszawa: Wydawnictwo UW.
- B.B. 1982a. *Funkcje semantyczno-składniowe bezokolicznika we współczesnej polszczyźnie*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- B.B. 1982b. „Bezokolicznik jako predykat samodzielny w zdaniach pytajnych niezależnych”. *Prace Filologiczne* 31: 163–170.
- B.B. 1986. „Problem opisu kategorii trybu w języku polskim w porównaniu z językiem niemieckim”. *Prace Filologiczne* 33: 319–324.
- B.B. 1996. *O języku Henryka Rzewuskiego*. Kielce–Warszawa: Agencja Komputerowa Grzegorz Dąbkowski.
- B.B. 2002. *Słownictwo pism Stefana Żeromskiego. T. 2: Świat dźwięków*, Kraków: Universitas.
- B.B. 2007. *Słownictwo pism Stefana Żeromskiego. T. 8: Świat doznań zmysłowych (węch, smak, dotyk)*. Kraków: Universitas.

Literatura podmiotowa

- Cygan, S. 2011. „Profesor Barbara Bartnicka (26 sierpnia 1927 – 4 listopada 2011)”. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* 46: 7–15.
- Cygan, S. 2013. „Profesor Barbara Bartnicka 26 VIII 1927 r. – 4 XI 2011 r. Wspomnienie”. *Studia Łomżyńskie* 24: 397–404.
- Decyk, W., i B. Taras. 1998. „Działalność naukowo-dydaktyczna Profesor Doktor Barbary Bartnickiej”. W *Studia językoznawcze. Praca zbiorowa*, red. W. Kupiszewski. Kielce–Warszawa: Takt, 5–8.
- Decyk, W. 1998. „Bibliografia prac naukowych prof. dr hab. Barbary Bartnickiej”. W *Studia językoznawcze. Praca zbiorowa*, red. W. Kupiszewski. Kielce–Warszawa: Takt, 9–15.
- Decyk, W., i B. Taras. 2012. „Profesor Barbara Bartnicka (26 sierpnia 1927 – 4 listopada 2011)”. *Poradnik Językowy* 2: 105–108.
- Frąckiewicz, M.K. 2013. „Wspomnienie o Profesor Barbarze Bartnickiej”. *Studia Łomżyńskie* 24: 405–407.
- Karaś, H. 2017. „Barbara Bartnicka jako badacz języka i dydaktyk”. W *MY z NICH. Spuścizna językoznawców Uniwersytetu Warszawskiego*, red. Z. Zaron, i Z. Greń. Warszawa: BEL Studio, 31–37.
- Marcjanik, M. 1988. „Sylwetka naukowa Profesor Barbary Bartnickiej”. *Poradnik Językowy* 1(1): 2–6.